Mindaugas Mačiulis

Karmėlavos Šv. Onos bažnyčios šventoriaus tvora

2022 m. liepą Karmėlavos Šv. Onos bažnyčios (Kauno r., Karmėlavos sen.) šventoriaus tvoros su vartais teritorijos P dalyje ir už jos saugomos P teritorijos ribų, prieš vykdant bet kokius su šios dalies tvoros tvarkyba susijusius žemės kasimo darbus, buvo atlikti nedidelės apimties žvalgomieji tyrimai. Bendras šventoriaus plotas 2800 m^2, ją juosiančios tvoros bendras ilgis – 204 m.

Minima, kad pirmoji bažnyčia Karmėlavoje pastatyta 1529 m. 1763 m. pastatyta medinė bažnyčia (sudegė 1915 m.). 1812 m. vartų viduryje pastatyta pereinama varpinė, o 1882 m. ji perstatyta. Manoma, kad šios rekonstrukcijos metu iš abiejų pusių pristatyti mūriniai vartų stulpai ir įstatytos dvivėrės metalinės varčios. 1921 m. pagal V. Dubeneckio projektą pastatyta nauja medinė Šv. Onos bažnyčia, kuri sudegė Antrojo pasaulinio karo metu, 1944 m. liepos 29 d. Šiuo metu šventoriuje likę matomi šios bažnyčios pamatai, teritorijoje yra kryžių. Šventorių juosianti tvora suskeldėjusi, vartai ir jų kolonos suskilinėjusios.

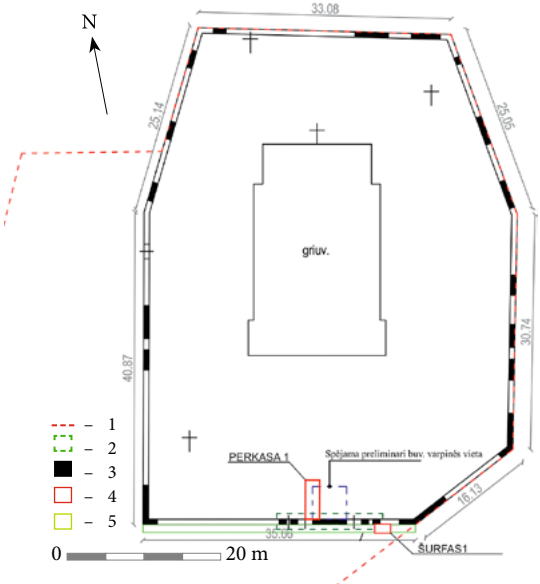

1 pav. Tyrimų vietos situacijos planas: 1 – sklypo ribos; 2 – tvoros su vartais vieta; 3 – sunykę ar pažeisti elementai; 4 – 2022 m. tyrimų vietos; 5 – rekomenduojama praplėsti saugoma teritorija. M. Mačiulio brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigated sites: 1 – the plot's boundaries, 2 – site of the fence and gate, 3 – vanished or damaged elements, 4 – site investigated in 2022, 5 – the expanded area recommended for protection.

Šiųmetinių tyrimų metu prie tvoros ir vartų ištirta viena 5x2 m dydžio **perkasa**. Už šventoriaus P dalies (nesaugomoje teritorijoje) prie tvoros ir vartų ištirtas 2x1 m dydžio šurfas. Iš viso iki įžemio rankomis ištirtas 12 m^2 plotas (1 pav.). Tyrimų metu nustatyta, kad prie šventoriaus P dalies tvoros iš abiejų pusių yra susiformavę iki 70–80 cm bendro storio XVII–XX a. datuojami kultūriniai sluoksniai. Perkasoje ir šurfe iki 25–30 cm gylio vyrauja XX a. vidurio–XX a. II pusės sluoksnis su įsimaišiusiais pavieniais ankstyvesniais archeologiniais radiniais – keramikos šukėmis, stiklo fragmentais, osteologine medžiaga. Po juo abiejuose plotuose rastas iki 30 cm storio XVII–XIX a. (iki 55 cm storio su ūkinėmis duobėmis) datuojamas kultūrinis sluoksnis su 25 to laikmečio radiniais: muškietos kulka, 1751 m. denga, XVII a. I pusės ir XVII a. vidurio–II pusės glazūruotų plokštinių koklių fragmentais, XVII–XVIII a. buitinės keramikos indų šukėmis (2 pav.), negausia osteologine medžiaga ir pavieniais smulkiais žmonių kaulų fragmentais. Iš jų identifikuoti du mirusieji. Sluoksnis smarkiai apardytas ir akivaizdžiai kasinėtas ne kartą: XIX a. įrengiant varpinės pamatus, vėliau XIX a. II pusėje statant dabartinę šventoriaus tvorą ir vartus bei XIX–

XX a. laidojant mirusiuosius. Sluoksnis yra išlikęs ir už dabartinės saugomos teritorijos P dalies ribų, todėl rekomenduota praplėsti saugomą teritoriją šia kryptimi.

Po šiuo sluoksniu rastas įžemis. Įžemyje 1,45–1,9 m gylyje rasti 3 XIX–XX a. kapai (1–3). Kapų 1 ir 3 į perkasą pateko tik dalis kaukolių, todėl jie palikti pirminėse savo vietose. Į perkasą visiškai pateko 2 mėnesių kūdikio kapas 2. Jo palaikai iškelti bijant, kad juos gali sunaikinti perkasos sienelių griūtys, atlikus antropologinius tyrimus – grąžinti į vietą ir perlaidoti. Taip pat įžemyje rastos dvi įgilintos struktūros – ūkinės duobės, pagal surastus radinius – pavienes keramikos šukes datuotos XVII–XVIII a. Iš ūkinių duobių paimtuose grunto mėginiuose rasta pavienių augalų sėklų.

Archeologinių tyrimų metu perkasoje 1 aptiktas buvusios varpinės sienos pamatų (?) fragmentas, esantis statmenai dabartinei tvorai. Atlikus architektūrinius tyrimus jis datuojamas XIX a. I puse (3 pav.). Taip pat nustatyta, kad perkasoje ir šurfe atidengtos dabartinės tvoros ir jos pamatinės dalies banketės storis siekia 60 cm. Ji datuojama XIX a. II puse.

The churchyard fence of the Karmėlava Church of St Anne

The July 2022 field evaluation (12 m^2 excavated) in the S part of the churchyard fence, together with the gate, of the Karmėlava Church of St Anne (Fig. 1) determined that 17th–20th-century cultural layers up to 70–80 cm thick overall and containing contemporaneous finds had formed above the sterile soil on both sides of the churchyard's S fence (Fig. 2). Three 19th–20th-century burials were discovered at a depth of 1.45–1.9 m in the sterile soil and a 4.2 m x 60 cm fragment of the first half of the 19th-century churchyard belltower was found in the trench (Fig. 3).

2 pav. Perkasoje XVII–XIX a. kultūriniame sluoksnyje rasti būdingi radiniai: 1–4 – XVII–XVIII a. neglazūruota miesto keramika; 5 – 1751 m. Rusijos imperijos denga; 6 – muškietos kulka; 7 – XVII a. vidurio–XVII a. II pusės plokštinio frontalinio koklio fragmentas. M. Mačiulio nuotr.

Fig. 2. Characteristic finds found in the trench's 17th–19th-century cultural layer: 1–4 – 17th–18th-century unglazed urban ceramics; 5 – a 1751 Russian Empire denga; 6 – a musket ball; 7 – a fragment of a middle – second half of the 17th-century panel stove tile (Blattkachel).

3 pav. Perkasoje atidengta XIX a. I pusės buvusios varpinės pamato fragmentas iš Š. M. Mačiulio nuotr.

Fig. 3. The foundation fragment from the first half of the 19th-century belltower exposed in the trench, as seen from the N.